

IV.

Het drukken van een boek werd eeuwen lang enkel door handenarbeid verricht. Wanneer de tekst was gezet, werd de drukinkt in een dunne laag op den gereedstaanden vorm gebracht; daarover werd het bevochtigde papier uitgespreid; dit met een drukdoek overdekt en eindelijk werd door middel van een schroef het papier tegen den vorm gedrukt. Door de snelpers, in 1810 door König te Eisleben uitgevonden, is de handenarbeid thans bijna geheel verdrongen.

Voor het zetten van den tekst staat de zetter voor een schuin aflopende lessenaar — de z e t b o k genaamd — waarop de zetkast is geplaatst. De zetkast is een ondiepe bak in tal van hokjes verdeeld. Elk hokje bevat één soort lettertjes, of cijfers of leestekens. Zoo'n lettertje is in lood gegoten; het heeft den vorm van een staafje. Het lijkt geheel op een lettertje van rubber uit de bekende drukdoosjes, die als speelgoed voor kinderen dienen.

De zetter nu staat voor den zetboek en plaatst lettertje voor lettertje in een bakje, dat z e t h a k genoemd wordt. De woorden worden van elkaar gescheiden door kortere staafjes.

Is nu de zethaak vol, dan plaatst de zetter het klompje letters met een handige beweging op een plankje, dat aan twee kanten een opstaand lijstje heeft. Dit plankje wordt g a l e i genoemd. Straks komt er een nieuw stukje zetsel op de galei, totdat een bladzijde klaar is. Vandaar worden de bladzijden, na met touw omwikkeld te zijn, op zoogenaamde letterborden overgebracht, die iets grooter zijn dan een vel papier, en eindelijk wordt het zetsel in behoorlijken drukvorm op ijzeren vormramen vastgezet.

Natuurlijk zijn er nog heel wat fouten in het zetsel. Meestal is het geschreven schrift — de copy — slecht door den zetter te lezen. Daarbij komt, dat hij zich gemakkelijk vergrijpen kan en bovendien komen de letters bij het weer uitelkaar nemen van het zetsel, niet altijd in de goede vakjes terug.

Op een eenvoudig persje wordt er nu een afdrukje van gemaakt en deze p r o e f door den corrector verbeterd. De zetter krijgt nu de proef terug en verandert in het zetsel, wat op de proef is aangegeven. Daartoe pikt hij met behulp van een els de foutieve letter uit het zetsel op en stopt de goede letter er voor in de plaats.

Daarmee is het echter nog niet afgelopen. Nu wordt opnieuw een afdruk genomen. Deze proef wordt met de copij aan den schrijver opgestuurd, die controleert, of er nog fouten in zijn over gebleven, wat zoo goed als altijd het geval is. Bovendien kan hij nog eenvoudige verbeteringen in den tekst aanbrenghen.

De gecorrigeerde proef gaat nu naar den zetter terug,

die de laatste verbeteringen nog aanbrengt en het afdrucken kan beginnen.

C. A. K.

(Wordt vervolgd).

Stormgetij door G. Schrijver (G. G. van As). Deel I en II. Prijs inge. f 4.50; geb. f 5.40. Uitgave van G. F. Callenbach te Nijkerk.

De eenentwintigste jaargang van de Christelijke Bibliotheek, uitgegeven door den heer Callenbach, sluit met dit lijvige boek van G. Schrijver. Er behoort moed toe, deze beide dikke deelen ter hand te nemen; maar wie eenmaal met de lectuur begint, leest door tot het einde, want boeiend is dit boek zeer zeker. Liefde, vervolging, strijd tusschen medeminnaars, de lotgevallen van een alchemist, wat wilt ge meer, geduldige lezers.

Dat is een boek om eens even heel fijntjes af te maken. Och, niet waar, dat is toch zoo gemakkelijk. Laat ons maar eens zien: een oud gegeven, ouderwetsche romantiek, een aaneenschakeling van schokkende gebeurtenissen en... het gewone einde van: zij krijgen elkaar. Weg met het boek. Schrijver is klaarblijkelijk den naam van „schrijver” niet waard.

Lazen we niet reeds zoo een beoordeeling? En daar ligt dan een reuzenwerk, want een reuzenwerk is het schrijven van deze lijvige deelen wel geweest. En dan zeggen we nog niets van de zoo noodzakelijke voorstudie.

Zulk een beoordeeling, als we boven bedoelden, is toch verre van eerlijk. Een schrijver blijft ten slotte vrij in de keuze van zijn stof, evenals hij ook vrij blijft in de wijze van behandeling. 't Is maar de vraag, of een schrijver er in geslaagd is, een stuk leven zóó uit te beelden, dat we 't voor oogen zien, dat we meeleven, dat we het, als 't ware, o n d e r g a a n. Zie, dat is de maatstaf, die we bij elk litterair werk hebben aan te leggen en naar die maatstaf willen we ook dit boek beoordeelen.

En dan hebben we wel eenige bezwaren.

In de eerste plaats is dit boek te dik. Er zijn hoofdstukken, die uitstekend gemist konden worden; vooral in 't eerste deel. Nu begrijpen we wel, hoe Schrijver er toe kwam, om ook heel wat bijzonderheden mede te deelen, die met het eigenlijke verhaal slechts weinig te maken hebben. Als men een lange en moeizame voorstudie achter den rug heeft, ja, dan gaat men het haast jammer vinden, om zooveel stof ongebruikt te laten; dan kost het moeite, iets te laten vallen en 't gevolg is, dat men óók geeft, wat beter weggelaten was.

Maar dit wijst toch op een gebrek en wel op een zéér groot gebrek. Het is Schrijver klaarblijkelijk niet gelukt geheel op de hoogte van zijn onderwerp te komen, geheel mee te leven met de personen, die hij ons

evend moest geven. Ware dit het geval geweest, dan had hij slechts die personen gezien, zooals zij toen en in hun omgeving waren. Dan had hij zijn aandacht ook zóó op die personen geconcentreerd, dat hij die bijzonderheden, die slechts voor hem van belang waren, omdat zij hem hielpen, zijn personen te zien en aan te voelen, aan zijn lezers had onthouden. Dat Schrijver niet heel, héél innig met de personen uit zijn boek heeft meegeleefd, kan gemakkelijk aangetoond worden.

Daar is de liefdesbetrekking tusschen Willem Wallenstein en Elizabeth Volchoorn. We begrijpen niet, hoe de flinke, edele Elizabeth liefde kan gevoelen voor de twijfelende Willem, die van zich een werktuig laat maken. Schrijver maakt ons dit niet verklaarbaar; hij geeft ons feiten; hij laat ons zien, hoe zijn personen op die feiten reageeren, maar wij voelen niet, dat zij er op reageeren, daartoe door hun karakter gedrongen. Onder 't lezen van Schrijver's boek komt in ons de wensch op, dat Elizabeth maar met Willem moge spreken; hij zou het dubbel en dwars verdienen hebben. Als het dan werkelijk tot een breuk komt, voelen we dat als een noodwendig iets. Maar dan komt dat mooie slot alles weer bederven.

De moeder van Willem, Vrouwe Agnes, staat met Elizabeth aan het ziekbed van een oude, Katholieke vrouw.

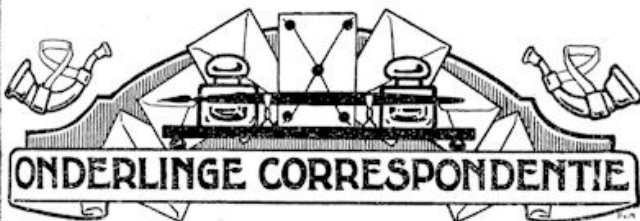
„Ik leg mijn rozenkrans geen oogenblik uit mijn hand”, verontschuldigde zich de zieke. „De bodvasten en de vigeliën sla ik nooit over. . .”

„Ons Heere moet u daarvoor zeker wel zeer dankbaar zijn?” vroeg Vrouwe Agnes met lichten spot, die de zieke echter niet opmerkte, doch aan Elizabeth niet ontging.

Maar — vragen we, hoe kan Vrouwe Agnes, zóó vroom en zóó goed en zóó zacht, aan d i t ziekbed van d e z e vrouw zóó spotten? We willen het gaarne gelooven op gezag van den schrijver, maar, dat we hier moeten vragen, bewijst, dat Schrijver ons met zijn personen niet voldoende doet meelevén. 't Bewijst ook, dat Schrijver zelf met zijn personen niet altijd voldoende meegeleefd heeft.

K.

(Wordt vervolgd).

Hooggeachte Redactrice!

Allereerst ga ik u vertellen, dat ik „Meisjesleven”, met heel veel genoegen lees. 'k Zou blij wezen, als er iedere week een nummer verscheen! U wenscht, dat „Meisjesleven” niet alleen een blad worde vóór de meisjes, maar ook van de meisjes. Gaarne wil ik van uw vriendelijk aanbod gebruik maken, om ook met mijn vragen bij u te komen. Het ergste is, dat ik alles wat er in mij omgaat, zoo moeilijk onder woorden weet te brengen. Ik ben ook een meisje van 't platteland, en gelegenheid om veel te leeren is hier niet. Toen ik dertien jaar was, kwam ik van school bij mijn Moeder in de huishouding. Ik

zou zoo graag een beetje meer ontwikkeld willen zijn, maar daar bestaat, geloof ik, geen kans voor. Overdag schiet er nooit een uur over, dat ik aan iets anders kan besteden, en Zondags ga ik naar de kerk, dan een eindje wandelen met een vriendin en verder een poosje lezen. Want lezen vind ik een heerlijke uitspanning. Maar nu rijst dikwijls de vraag bij mij op: „Is mijn leven op deze manier besteed, wel nuttig?” Dit maakt me vaak ontevreden. Nu zegt mijn Moeder wel: „God heeft je hier geplaatst, en als jij je dagelijksch werk doet, ben je wel nuttig”, maar daarom is dat onbevredigde gevoel nog niet dadelijk verdwenen. Met mijn vriendin kan ik hier moeilijk over spreken, maar ik hoop, dat u mij zult begrijpen. En nu, geachte Red., bij voorbaat mijn dank.

In afwachting

„EEN FRIESCH MEISJE”.

Aan een Friesch meisje.

Vervelend vind ik je brief heusch niet, hoor! Ik weet heel graag wat van de manier, waarop je je tijd doorbrengt. Maar nu heb je toch, dunkt me, bij de opsomming één ding vergeten. Of ga je niet naar de catechisatie? Ik ken jullie predikant niet, maar wanneer je voor die lessen werkelijk werkt, niet alleen een paar vragen van buiten leert, doch ook nadenkt over de dingen, brengt dit toch zeker ontwikkeling aan. En verder moet je niet te gauw zeggen „daar bestaat, geloof ik, geen kans voor”. Veel groote mannen hebben heel wat moeite moeten doen om kennis te vergaderen, maar waar een wil is, is in heel veel gevallen ook een weg.

Of nu je leven, op deze manier besteed, wel nuttig is? Ik zou zeggen: het kan zeer nuttig zijn. Niet natuurlijk wanneer je geheel opgaat in die huiselijke bezigheden en daarin het doel van je leven vindt. Maar we wrijven en poetsen toch niet om de meubels en 't koperwerk daarmee een plezier te doen, en we maken de spijsen niet op een lekkere en voedzame manier klaar omdat aardappelen en groenten dat zoo prettig vinden! We doen dit alles om onszelf en anderen daarmee te dienen. Je weet toch wel van welk een grooten invloed reinheid is op de volksgezondheid? Als jij dus het huis rein houdt werk je middellijk mee tot het instandhouden van die gezondheid. En van welk een beteekenis een goede voeding is behoef ik je in dezen tijd niet te vertellen. Mede door jou werk worden je vader en, zoo je die hebt, je broers in staat gesteld te arbeiden in hun beroep. En denk eens aan je moeder! Als jij 't elke dag al zoo druk hebt, dan zou zij zonder jou hulp zeker al te veel zorgen hebben. Ze zou gevaar loopen dat haar werken tot slooven werd, en ze geen tijd hield om zich met geestelijke, eeuwige dingen bezig te houden. Wat is er dus heerlijker dan te mogen werken voor 't welzijn van wie je zoo het naaste zijn?

Misschien zeg je: „ik zou willen werken voor den Heere”. Maar er zijn niet veel ambten en betrekkingen, die rechtsstreeks in verband staan met de komst van Gods koninkrijk. En niet ieder wordt hiertoe geroepen. Ik zie niet in dat het werk van een smid, een timmerman, een schoenmaker in dit opzicht meer beteekenis heeft dan dat van een flinke huishoudster. En toch zal je zeker niet zeggen, dat er onder dezen geen werksame christenen zijn.

Heeft God iemand noodig voor een bijzonder werk, dan roept Hij hem wel daartoe. En als jij bestemd ben om later in ruimer kring werkzaam te zijn, zal je weg daar ook wel heen leiden. Maar wie in het groote wil dienen moet eerst in het kleine getrouw zijn. Mozes vond het misschien ook weinig nuttig om de kudden van Jethro te hoeden, en toch werd hij juist op deze wijze voorbereid voor zijn werk.

Ik kan je nu dadelijk niet meer schrijven, want dan verg ik teveel van de plaatsruimte. Alleen wil ik nog één zin voor je aanhalen, die ik las in het mooie boekje van P. J. Smink: „Karakters uit den Bijbel: „en boven de karige eentonigheid van het dagelijksch bedrijf spant zich de pracht van hemelsche gedachten en hemelsche verlangens”.

Als je in die stemming je dagelijks werk doet, zou je dan niet in plaats van soms ontevreden te zijn, worden: het zonnetje in huis? Ik hoop later nog wel eens van je te hooren, dat je je taak zóó hebt leeren zien.

J. M. W.—W.

en vroeg onder tranen, of zij haar tot leidsvrouw wilde zijn.

Had deze vrouw haar nu maar met een enkel vriendelijk woord gerust gesteld, hadden haar oogen het jeugdige meisje maar even toegelachen. Maar gravin de Noailles bleef koud en koel. Het onstuimig gedrag van de jonge prinses streed tegen de etikette — het ergste vergrijp, dat de eere-dame zich denken kon.

Gravin de Noailles had talrijke en groote deugden, in één woord het was een zeer eerbiedwaardige vrouw, doch ze had één gebrek — zij was onuitsprekelijk vervelend. De etikette was voor haar alles en Marie Antoinette zou het spoedig ondervinden, wat het zeggen wilde, heel den dag aanmerkingen te moeten hooren, dat zij dezen op die manier en genen weer anders had moeten groeten. Dat was onuitstaanbaar voor het levendige, impulsieve meisje en weldra had zij een bijnaam voor de eerbiedwaardige gravin gevonden: *mevrouw Etikette*.

Marie Antoinette werd in Straatsburg — de stad die door Lodewijk XIV veroverd was — opgewacht door een buitengewonen gezant van Lodewijk XV. Onder luid gejubel van het volk, onder het luiden der klokken en het bulderen der kanonnen hield zij haar intocht. Door haar vriendelijke verschijning, haar hartelijk lachje wist zij aller harten te veroveren. Het volk was in één keer voor haar gewonnen.

De koninklijke familie had zich te Compiègne verzameld, om haar daar op te wachten. En ook hier was haar ontvangst gunstig. Men bewonderde haar, men prees haar geestige gezegden.

Alleen de kroonprins — haar aanstaande echtgenoot — was verlegen en wist niet, hoe het onderhoud te beginnen. Na lang dralen ging hij er eindelijk toe over om naar Fransche gewoonte haar op de rechterwang te kussen.

Den 15den Mei kwam zij te Versailles aan. Den volgende dag zou het huwelijk voltrokken worden. Zij had een groote hoeveelheid diamanten uit Weenen meegenomen, de koning had haar bovendien nog talrijke paarden ten geschenke gegeven. Met deze kostbare pracht beladen verscheen zij in de slotkapel, waar de huwelijksplechtigheid plaats had.

De feesten te Versailles duurden veertien volle dagen. De tuinen en het park waren 's avonds verlicht door niet minder dan vier millioen lampen. Muziek golfde door de straten, bengalisch vuur verlichtte het jubelende en dansende volk fantastisch. Duizenden stroomden toe, om aan de vreugde deel te nemen.

Eerst later begreep het volk, wat dit alles gekost moest hebben, terwijl in Parijs en op het land broodsgerekte heerschte. De feesten hadden maar eventjes twintig millioen francs verslonden. En deze som was uit de staatskas genomen!

Toen Lodewijk XV den minister van financiën vroeg: „Hoe vonden zij mijn feesten?” moet deze dan ook geantwoord hebben: „Onbetaalbaar, Uwe Majesteit”.

C. A. K.

(Wordt vervolgd).

Geïllustreerde Christelijke Scheurkalender voor 1919 van J. N. Voorhoeve, Den Haag. Met premieboek: **Vaders jongen** door W. Schippers.

Wie prijs stelt op een goede, degelijke, Christelijke scheurkalender, kan die van Voorhoeve wel nemen. 't Schild is in zachte kleuren gehouden en 't blok geeft uitnemende lectuur. We lazen hier en daar een gedeelte met genoegen. De kalenderblaadjes zijn erg duidelijk bedrukt. In het blok vindt de lezeres voor elke maand een fraaie gravure.

En wat te zeggen van het premieboek? Schippers geeft een eenvoudig, Christelijk verhaal. Wie wel eens een boek van Schippers las, weet wel zoo ongeveer, hoe hoog hij „Vaders Jongen” moet aanslaan.

Deze uitgave kunnen we wel aanbevelen. K.

Stormgetij door G. Schrijver (G. G. van As). Deel I en II. Prijs ingen. f 4.50; geb. f 5.40
Uitgave van G. F. Callenbach te Nijkerk.

II.

„Stormgetij” dwingt onwillekeurig tot een vergelijking met „Het Huis Lauernesse”, door A. C. G. Bosboom-Toissaint. Ook in 't laatstgenoemde boek immers wordt geschetst de strijd tusschen Roomsche en Luthersche.

Maar..... Bosboom-Toissaint stelt het „geval” veel scherper. Aernoud is een beslist aanhanger van het „oude” geloof; zóó zelfs, dat hij bereid is, aan zijn overtuiging zijn liefde ten offer te brengen. Maar juist dáárdor voelen we te meer het bittere van den strijd. Stel tegenover Aernoud nu eens den slappen, twijfelenden, ontrouwen Willem Wallestin. Bij hem gaat het in den grond der zaak niet om het geloof, 't gaat om alles en nog wat, om eer en voordeel, vooroordeel en stijfhoofdigheid.

Wel blijft het het onaantastbaar recht van een auteur, vrij zijn personen te kiezen, maar, nietwaar, als Schrijver zijn boek „Stormgetij” noemt, mogen we toch wel vragen, dat hij, waar hij gansch een strijd in zijn personen wil belichamen dóór die personen heen ons al het beweeg van dien stormachtigen tijd doet voelen en doorvoelen. Juist dat is Schrijver niet altijd gelukt.

De taal van dit boek is zuiver en heeft met de nieuwe woordkunst niet veel te maken. Dit achten wij geen fout. Schrijver heeft klaarblijkelijk zijn best gedaan, ook wat de taal betreft, zijn boek waarheidsgetrouw te maken.

Mevrouw Bosboom-Toissaint deed dat in haar tijd ook. Wel zijn aan dat streven groote bezwaren verbonden, en het zou misschien zeer belangwekkend zijn, dat in den breede aan te toonen, maar voor een tijdschrift als dit is het dieper ingaan op deze kwestie niet noodig.

Nu denke men, het voorgaande lezend, toch niet, dat het eigenlijk de moeite niet waard is „Stormgetij” ter hand te nemen.

Natuurlijk kleven er aan het werk van Schrijver fou-

ten; wie levert nu volmaakt werk? Maar recht heeft hij op waardeering, waar hij ons in dit boek wil doen meevoelen heel het beweeg van een veelbewogen tijd. Al gelukt hem dat niet steeds, toch wel vaak ondergaan wij de ontroering, die ook Schrijver bij het werken aan dit lijvige boek moet ondergaan hebben. Lees maar eens, wat de auteur meedeelt over de terechtstelling der Augustijnen. Hun lijden en hun geloofsjubel heeft hij doorvoeld. En dan is daar de oude Claeske, die in haar vertrouwen en in haar doodsangst wel heel goed geteekend is.

Héél jonge meisjes moeten dit boek niet lezen. Ouderen bevelen we het van harte aan, want dit boek is te goed, om weggeloopt te worden onder de massa ontspanningslectuur, die ons wordt aangeboden en waarvan we stapels cadeau zullen geven voor één „Stormgetij”.

Vandaar juist, dat we met verontwaardiging in een zekere beoordeeling dit boek met een paar mooie zinnen zagen afgemaakt. Schrijver zal zich daar niet veel van aantrekken, maar is het toch niet jammer, dat zulk een boek zóó behandeld kan worden? En wat te denken van de kritiek in onze Christelijke periodieken? K.

ALS HET HART JONG IS.

(BIJ DE PLAAT).

Oorlog en vrede.

De soldaat staat gereed, om zijn post te betrekken. Zijn geweer is goed in orde; als 't er op aankomt, zal hij zijn plicht doen.

Verschrikkelijk! Wie weet, misschien zal hij straks een vijand doodden, maar die vijand is een mensch als hij; misschien iemand, die, wat zijn zieleven betreft, heel hoog staat.

't Jonge meisje heeft zich gereed gemaakt voor een werk des vredes; de taak, die eertijds op vader of broer rustte, is nu de hare geworden.

Oorlog en vrede!

Maar die twee menschen praten samen en glimlachen en hebben pret, alsof de oorlog geen verwoesting aanbracht; alsof geen menschenbloed de velden kleurde.

Zullen we hun dat ten kwade duiden? Zullen we zeggen, dat nu, in deze donkere tijden, niet mag geschertst en gelachen?

Och, 't is immers goed, dat het hart jong is. 't Is goed, dat jonge menschen in nacht en verschrikking nog moed hebben, om te lachen.

De vrede komt straks, maar de wonden, door den oorlog geslagen, zullen niet zoo spoedig geheeld zijn. Nog jaren en jaren zullen veel duizenden menschenharten al de pijn voelen van een groot verlies.

Maar..... er is jong leven.

Op de soldatengraven ontspruit het gras; bloemen zullen bloeien op de slagvelden.

In jonge menschenharten zal het óók bloeien; een nieuw geslacht komt met frisschen moed en jonge veerkracht en de plaatsen van zooveel gevallen worden straks weer door anderen ingenomen.

Dat is goed. God wil het zoo.

We moeten dankbaar zijn voor het jonge leven, dat uitspruit.

O, als 't hart maar jong is; als 't nog maar hopen en gelooven en beminnen kan.

Zoo geeft onze plaat reeds een profetie van wat zijn zal; de profetie van een blijde toekomst.

K.